

šolske knjige, zato je sestavil in l. 1864. natisnil na Reki prvi zvezek z nadpisom: „Ogledalo književne poviesti jugoslavenske za podučavanje mladeži“. Drugi del je izdal l. 1869. Ob tem času je bila zasnovana tudi Jugoslovanska akademija v Zagrebu in med prvimi 16 akademiki je bil tudi Ljubić. L. 1871. so ga imenovali ravnateljem na arheološkem muzeju v Zagrebu in tako je došel na svoje idealno mesto. Tukaj je izdajal svoja „Monumenta Slavorum meridionalium“ ili „Listine o odnošajih južnoga Slovenstva i mletačke republike“, v desetih zvezkih od leta 1860—1869, potem tri zvezke Commissiones et relationes od l. 1833. do 1871. — Statut mesta Budve, Skradina in otoka Hvara itd. Ako povemo, da je Ljubić sam nabral preko polovice vseh spominikov, katere je izdala v več nego 30 letih, akademija, moramo se čuditi njegovi vstrajnosti in marljivosti. Znani ruski učenjak Vladimir Lamanski ga je imenoval hrvaškega Muratorija.

Pa tudi kot arheolog je bil neumoren. Sad njegovega proučanja je bilo znamenito delo: „Opis jugoslavenskih novaca“, Zagreb 1875. Za to delo je bil od več stranih odlikovan. To delo je prvo te vrste v hrvaškem in sploh v jugoslovanskem slovstvu in bo še dolgo ostalo. Kot ravnatelj arheološkega muzeja je izdajal „Viestnik arheološkoga društva“ 1879—1893. Osem desetih vseh sestavkov je njegovih.

To je v kratkem popisano njegovo delovanje, in te vrstice naj kažejo, kako zaslužen je bil za Hrvate in sploh za Jugoslovane Šime Ljubić. Zadnja leta svojega življenja je bival v svojem rojstvenem mestu Hvaru, kjer je imel lepo posestvo. Umrl je dne 19. vinotoka minulega leta.

Druge književnosti.

Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik. Mit einem Anhang: Kollár in Jena und beim Wartburgfest. Von dr. Mathias Murko. Graz. Verlags-Buchhandlung „Styria“. 1897. — Objavivši v glasilu dunajske cesarske akademije znanostij leta 1890. razpravo „Die Geschichte von den sieben Weisen bei den Slaven“, iskal si je dr. Murko, tako pripoveduje v predgovoru naše knjige sam, primerne tvarine v novejši slovstveni zgodovini za spis, s katerim bi se nastanil kot docent na vseučilišču. Zanimal ga je zlasti preporod slovanskih narodov v našem stoletju. Še kot vseučiliški dijak, haveč se največ z lingvistiko pa s slovansko in germansko filologijo, je bil iz predavanj prof. E. Schmidta razbral, da je na ta preporod mnogo vplivala nemška romantika. Najmanj so zapazili, pravi g. pisec, ta vpliv Jugoslovani, ki so gledé na slovstveno zgo-

dovino sploh zelo na slabem. V posebnem spisu o Stanku Vrazu je sklenil torej dr. M. pokazati, kako so vplivali Nemci na jednega izmed najbolj simpatičnih zastopnikov slovanske romantike. Prižna tudi, da ga je St. Vraz zanimal še tudi zato, ker je bil mladostni prijatelj Miklošičev. Ob enem je hotel torej tudi pokazati, kako je Miklošič, največji slovanski jezikoslovec, občeval v mladih letih s pesniki, romantiki jugoslovanskimi, prav kakor njegov vzornik, Nemec Jakob Grimm, ter zlagal v mladosti celo pesmice. A na St. Vraza niso vplivali Nemci le naravnost, ampak tudi posredno, zlasti po Čehih, Hanki, Čelakovskem, Šafaříku, Kolláru in Erbenu. Govoriti je hotel torej v uvodu v ono razpravo, kako so vplivali Nemci na omenjene češke slovstvenike pa tudi poljske in ruske, in kakó so le-ti dalje na Stanka Vraza. Toda tvarina mu je rastla pod rokó in narastla takó, da se je odločil pisati o nemškem vplivu na severne Slované v posebni razpravi, a tudi ta bi bila preobširna, zato se je omejil najprej le na Čehe in na vpliv, ki so ga prejeli od Nemcev. In ta razprava, ki je pa kar cela knjiga, obsegajoča 373 strani, zagledala je pod prej omenjenim naslovom belí dan. Zdi se, da je gospod pisatelj, vspodbujen po predavanjih prof. Schmidta, našel zlato žilo, s katero res lepo bogatí slovstveno zgodovino vseh slovanskih narodov. In kar vidi se mu: čim globlje koplje, tem večji zakladi se mu odpirajo. Slovencem je že podal nekaj tega najdenega blaga, ko je v Letopisu Matice Slovenske za l. 1894. spisal razpravo: Jan Kollár (str. 62—137). A tedaj je objavil le prvi del razprave. Čudno se nam je zdelo, zakaj prvemu delu ni sledil niti l. 1895. niti l. 1896. drugi del. Spis gotovo nima ostati „torso“, marveč vzrok slutimo sedaj ta, da se je gospodu pisatelju med spisovanjem Kollárjevega življenja in delovanja razširilo obzorje takó, da je videl isti nemški vpliv kakor na Kolláru tudi na drugih zastopnikih češkega preporodnega slovstva: Čelakovskem, Kamarytu idr., Palackem in Šafaříku. Sedaj šele pride najbrže v naš Letopis tudi drugi del razprave o J. Kolláru. Nemški vpliv na Čehe in Slované v obče je bil deloma negativen, deloma pozitiven. Negativen je bil v tem, da so se n. pr. Čehi prav tako izkušali otresti nemškega pritiska, nemškega jezika v šolah in uradih, kakor Nemci francoskega po slavnih bojih zoper Napoleona. Pozitivno pa so vplivali nemški romantiki (Avgust in Friderik Schlegel, Ludovik Tieck, Karol Brentano, Fouqué idr.) s tem, da so nasproti klasicizmu poudarjali ljubezen do narodnosti in povrat v katoliški srednji vek. Ljubezen do narodnosti, do domovine, so sprejeli češki romantiki brez premišljevanja, toda povrat v srednji vek so si prikrojili po svoje, zakaj njih srednji vek nosi v sebi ideje Husove, krivoverske nauke „čeških bratov“, in prvi češki romantiki so bili skoro sami protestantje ali potomci „čeških bratov“, kakor Palacký, Šafařík,

Kollár. (Z narodnostjo se je torej v začetku našega stoletja v Čelih „preporodilo“ tudi staro husitstvo, in takó si lahko razlagamo novejšo husitsko gibanje.)

V četrtem poglavju knjige (str. 33—52) zvemo, kakó je nastal zelenogorski in kraljedvorski rokopis. Prebiraje knjigo čuditi se moramo vedno in vedno, kako so naše slovanske brate na severu navdihovali z raznimi idejami ter jim vdihnili celó „grozno“ idejo strašnega panslavizma. Tako n. pr. se je l. 1818 prvič zapisala beseda „slovanství“ (= slovanstvo), narejena po nemški *Deutschheit*. Oče nemških „turnarjev“, Turnvater L. Jahn je l. 1810 prvi rabil besedo „*Volks thum*“, po njem je naredil najbrže Jungmann češko „*národnost*“, ki jo sedaj vsi rabimo. Od Herderja se je navzel Čelakovský nepopisnega navdušenja za narodno blago, zlasti narodne pesmi. Obožaval je tudi Göttheja, ki je mnogo vplival nanj. Götthe je dal jednemu izmej svojih del napis: *Dichtung und Wahrheit*, Čelakovský pa svojemu najboljšemu umotvoru „*Růže stolistá*“ kot drugi naslov: *Básněn a pravda*. Z romantiki vred je ljubil katoliško cerkev ter prevel v češčino sv. Avgušтина 22 knjig „*De civitate Dei*“. — Naravnost iz nemške Jene pa sta prinesla navdušenje za slovanstvo ter delovala v tem zmislu na rojake Šafařík in Kollár, ki sta oba studirala na jenskem vseučilišču. V Jeni je zasnoval Šafařík svoje slavno delo: „*Geschichte der slavischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*“, tam si je začel nabirati zemljepisno in zgodovinsko gradivo za „*Slovanske starožitnosti*“ in „*Narodopis slovanski*“ s slovanskim zemljevidom, dela, ki so napravila na vse Slované velikanski utisek. V nazorih o starih Slovaneh mu je bil učitelj Herder s slovečim 4. pogl. IV. dela svojih „*Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit*“. Žal, da mu je bil frامason Herder učitelj tudi v verskih nazorih s svojo „*humanitěto*“. Nemec W. v. Humboldt mu je kazal pot v jezikoslovju. Od nemškega profesorja v Jeni je dobil Kollár veselje do sonetov, ki jih je v „*Hčeri Slave*“ naredil 645 ter zanesel sonetovanje tudi k drugim Slovanom. Njegovi najlepši sonetje so nastali v Jeni. V njih opeva ljubezen in domovino, prav kakor mlajši romantiki in Rückert (str. 207). Kdo se ne spominja tu Prešerna? Leta 1828. je rabil Kollár prvi izraz „*vzajemnost slovanska*“. Pa tudi v tem ni bil izviren. Naredil je pojem „*Slávie*“ po „*Teutonie*“ in „*Germanie*“, Vsěslávie pa po „*Alldeutschland*“ nemških dijakov v Jeni. Soneti njegove „*Slávy Dcery*“ pa so, rekli bi, v poezijo prevedeno 4. poglavje prej omenjenih Herderjevih „*Ideen*“. Po tem umotvoru Kollárjevem, „*Slávy Dcera*“, je vplival Herder na vse Slované. Panslavizem, ki Nemce tako brez potrebe v oči bôde, je njih lastno dete. „*Die Geister, die ich rief!*“ Zanimiv je Kollárjev popis o bivanju v Jeni, ki ga je dr. M. prevel v nemščino — Gospod pisatelj

je moral predelati res ogromno gradivo, in kar je hotel dokazati, lahko rečemo, je dokazal: Dusevni vpliv Nemcev na češko preporodno slovstvo. Podal je s tem svojim delom tudi bistven znak, ki ga ne sme zanemarjati nobena slovstvena zgodovina: vpliv sosednjih narodov. Pri nas se je ta okoliščina zanemarjala do Glaserjeve slovstvene zgodovine, ki ima prva v II. delu str. 116. nsl. „*Upliv nemških romantikov, čeških in hrvatskih preporodnikov*“ scil. na slovenske pisatelje. Dokaz je pa ta razprava tudi za resnico, da so vsi narodi jedna velika družba, in da noben narod ne živi sam zá-se, ne da bi vplival na druge. Res lepo se razvidi resničnost izreka A. Sterna, v uvodu knjige, str. VIII.: „*dass trotz der lebensvollen Mannigfaltigkeit der einzelnen Erscheinungsformen die europäische Menschheit auch im neunzehnten Jahrhundert eine Gesellschaft bildet, die gleichsam dieselbe Luft politischer, wirtschaftlicher, künstlerischer und wissenschaftlicher Ideen athmet.*“ — Kakor kaže rimska številka I, napisal bo veleučeni g. pisatelj še več knjig o „nemških vplivih na začetke slovanske romantike“, in sicer najbrže bo II. o vplivih na poljsko, III. na rusko, IV. morda na jugoslovansko romantiko. Z veseljem pričakujemo nadaljevanja. Kdor hoče umevati slovstveno zgodovino, zlasti slovansko, seči mora nujno po tem temeljitem in marljivem delu; seže naj po delu pa tudi tisti, ki hoče umeti početek in bistvo narodnostnih preprirov v Avstriji. Zahteve, ki jih stavijo Čehi danes, stavili so že pred l. 1816! (Jos. Jungmann p. 28.) — Zunanja oprava knjige je jako lična. Cena 3 glđ. — Letopis Mat. Sl. se na str. 196 napačno navaja, 28—33 namesto 89 nsl. Kollárja imenuje n. pr. 254 svečenika, „*Priester*“. Kolikor je meni znano, imenujejo se protestantovski duhovniki sami le „*Pastoren*“, nikdar ne „*Priester*“. P. 234 imenuje gospod pisec „*přáfěšische Angriffe*“; tako piše „*Arbeiterzeitung*“, ali naš „*Delavec*“, ne pa znanstvena knjiga! Pag. 138 nsl.: Kollár se je pečal v poznejših letih s sanjarijami „*Phantastereien*“ J. Görresa in je zato nazadoval. Qui bene distinguit! Ako g. dr. Görresovo „*mystiko*“ imenuje „*Phantasterei*“, ugovarjamo mu odločno. Sanjarija je to za tistega, ki ne priznava nadčutnega svetá. S tem delom je Görres racionalizem svoje dôbe smrtno ranil, odtod zla volja proti njemu. Nemški romantiki so se po večini vedno odločneje bližali čistim katoliškim načelom. A gospod pisec pravi p. 274: *Sie endeten im Dienste der Reaction*. To je čisto navadna politiška psovka proti katoličanom, ki je v takem strogo znanstvenem delu tudi ne bi pričakovali. Naposled mislim, da bi gospod pisec ustregel marsikomu, ako bi morda v prihodnjem snopiču meritórično pojasnil bistvo romantike, iz nemške slovstvene zgodovine pa sestavil kratek pregled onih nemških pisateljev in njih del, ki so vplivali na Slované. Nemci sevé bodo sedaj

le še bolj bobnali v svet, da Slovani imamo vso omiko od njih; nasproti temu jih zavračamo na gori navedeni izrek Sternov in na dejstvo, da so oni pa od Angležev in Francozov prejeli enakih vplivov, zakaj omika je kakor kolo, ki se vrti od vshoda proti zahodu in zopet nazaj, da velja o

njej mutatis mutandis, kar ima Gundulić v prvem „pjevanju“ Osmanovem:

Kolo omike (tam: od sreće) u okoli
Vrteći se ne pristaje:
tko bi gori, eto je doli,
a tko doli, gori ustaje.

Dr. Jož. Debevec.

Razne stvari.

Barage risarski umetniški spominiki.

Gospa Emilija Seunigova je posodila uredništvu dva zvezka Baraginih risarskih del, oba lepo v usnje vezana, z zlato obrezo, jeden 14×11 , drugi, manjši, $7 \times 5,5$ cm.

Prvi zvezek ima naslovni list, lepo pisan:

*Dir, geliebte Amalie, zum Andenken von
Deinem Friedrich.*

Na drugem listu dedikacija:

Nimm es hin, o liebe, theure Schwester,
Dieses Denkmal nimm aus meiner Hand,
Es knüpft inniger und enger, fester
Unser schönes, zartes Liebesband.

Nato ima v oblikah krogov in ovalov 52 slik in sicer razne prizore iz prirodnega življenja: gradove, kmetiške domove in iz življenja na kmetih. Največ sličic je fino narisanih s čopičem in peresom, le malo jih je v barvah. Slike so pač deloma po prirodi, deloma po domišljiji. Nekateri so jako krasne in fine minijature. Drevje, hiša ali stolp, razvaline, voda, most, živina, ljudje v kmetiških nošah, s kratkimi hlačami, širokim klobukom, jopičem itd. Ob koncu ima lepa cvetlica ta-le podpis:

Zärtlich brüderliche Liebe
Weihest diese Blumen Dir.

Zatem je lep venec naslikan s simboli štirih letnih časov in podpisom:

Jede der vier Jahreszeiten
Möge Freude Dir bereiten.

Na zadnjem listu pa je napisano:

*Gezeichnet und gemahlt
von
Friedrich Baraga
Hörer der Rechte
an der hohen Schule zu Wien,
im Jahre des Heils
1818.*

Drugi manjši zvezek ima nadpis:

*Kleinigkeiten aus dem Landschaftsfache,
gezeichnet von F. G. B.*

Na drugem listu se začinja:

Widmung.
Bist du ewig fort geschwommen,
Himmlische Vergangenheit?
Wirst du nimmer wieder kommen,
Nimmer wieder, schöne Zeit? —

Durch die buntgeschmückten Fluren,
Folgend selbst gewählten Spuren,
Sang der Hirt der Herde nach;

Unschuld alles, was er dachte,
Unschuld alles, was er machte,
Unschuld alles, was er sprach.

Wo er immer hin gekommen,
War er freundlich aufgenommen,
War er unter Freundes Dach.

Alle liebt' er ja wie Brüder,
Die Geliebten liebten wieder,
Denn die Herzen waren eins.

Doch der nachtumflorten Räume
Fürst zerknickt die zarten Keime
Dieses göttlichen Vereins.

Tückisch führte er den Mildten
Aus den duftenden Gefilden
Seines blumenreichen Hains.

Lehrte ihn nach Schätzen trachten,
Zeigte ihm des Berges Schachten,
Wo versteckt der Demant glüht;

Liess ihn Gold und Perlen schauen,
Lehrte ihn Paläste bauen,
Und sieh da — die Unschuld flieht!

Nach der Flur zu ihren Lieben,
Die allein noch treu geblieben,
Sie aus Marmorsälen zieht.

Und in ihrer reinen Mitte,
In der anspruchlosen Hütte,
Wohnt sie, selber anspruchlos.

In der Städte Dunstrevieren
Lässt sie Sünden triumphieren,
Ruht in der Gefilde Schoss.

Den sie rein und würdig findet,
Sie mit reinsten Lust umwindet,
Die aus ihrem Füllhorn floss.

Und auch Dich hat sie umschlungen,
Dir auch ist ihr Ruf erklungen,
Dich auch sie im Arme hält.

D'rum hab' ich die Heimath-Scenen
Dieser Ehren, dieser Schönen,
Dir zum Denkmahl auserwählt,

Nimm sie hin die Heimath-Scenen
Dieser Ehren, dieser Schönen,
Die Dich fest im Arme hält.

Potem se vrsté jako male, ljubke sličice, osem po številu, iz domačega življenja.

Velikost slik 6×5 cm, manjših $3 \times 2,5$ cm. Da spoznajo bralci slavnega Baraga tudi s te strani, podajemo jim nekaj natančnih posnetkov njegovih slik.